

Székelyföld

KELET • NYUGAT

JEL-KÉP Kiadó
Budapest
2019

Előszó

Székelyföld az államiság kivételével minden olyan tulajdonsággal rendelkezik, amely egy önálló országra jellemző: az itt élő közel 600 ezer székelynek van saját nyelve, gazdag, jellegzetes kultúrája, sikerekkel és kudarcokkal teli történelme, valamint belső, önszerveződő társadalma. A Montenegróhoz hasonló méretű Székelyföld határán ugyan a mai napig nincs kitéve a „Székelyföld” tábla, mégis mindenki egyből látja, hallja, érzi, hogy egy önálló, erős identitással rendelkező világba érkezett. Ez az első benyomás az éles nyelvhatáron kívül leginkább az Erdély többi részéhez képest frissebb, vidámabb falvaknak, városoknak, a jellegzetes helyi építészetnek, egyebek mellett a díszes székelykapuknak köszönhető.

Hamar észrevehető azonban, hogy a valóság még ennél is izgalmasabb: Székelyföldet, a terület karakterét, jellegzetességeit ugyanis az elmúlt években ügyesen „kitalálták”. A 21. századi székely identitás a legszebb népi-polgári hagyományokon, valamint igényes, színvonalas kortárs ötleteken alapszik, amelyek nem egymás ellenében, hanem sokszor egymással szerves egységben, harmóniában fejlődnek. Jól látszik, hogy a székelyek az utóbbi években radikálisan szakítottak a 20. század második felének esztétikailag igénytelen világával, és kedves, szerethető környezetet alakítottak ki maguk körül. Mindez – saját állam híján – a helyi emberek, egyesületek, önkormányzatok kreativitásának, bátor, vállalkozói attitűdjének köszönhető.

Románia életszínvonal terén ezekben az években hagyja maga mögött Magyarországot. A gazdaság pezsgése természetesen Székelyföldön is érzékelhető, az optimista hangulat, az emberekből áradó pozitív kisugárzás a mindennapokban is jól tetten érhető. Az elmúlt években szinte minden fontos épületet felújítottak, sorra nyílnak a nyugat-európai színvonalú vendéglők, kávézók, szálláshelyek, és nem utolsósorban egymást követik a sokakat vonzó fesztiválok, kulturális rendezvények. A „szegény erdélyi rokon” típusú, 20. századi sztereotípiák helyébe a sikeres, öntudatos székely vállalkozó lépett, ami alapvetően alakította át a magyarországi magyarok és a székelyek közti viszonyt.

TARTALOM

Marosszék	11	Katolikus templom és gimnázium	58	Gasztro-élmény	103
Marosvásárhely	14	Haáz Rezső Múzeum	59	Kedvenc szállás	104
Kultúrpalota	14	Székelytámadt vár	59	Csíkszék	109
Zsinagóga	20	Kováts Fényképészet	60	Csíkszereda	112
Séta a Rózsák terén	21	Jézus Szíve-kápolna	61	Szabadság tér és	
A vár és környéke	23	Budvár	61	Petőfi utca	112
Református temető	24	Székely Kálvária	62	Mikó-vár	114
A Bolyai tér környéke	25	Gasztro-élmény	62	Csíksomlyó	115
Teleki Téka	27	Kávé, bor, zene	64	Zsögöd	119
Emlékművek	29	Kedvenc szállás	64	Gasztro-élmény	121
A központtól távolabb	30	Énlaka és környéke	66	Kávé, bor, zene	122
Gasztro-élmény	31	Szejkefürdő	66	Kedvenc szállás	123
Kávé, bor, zene	32	Székelylengyelfalva	68	Alcsík	124
Kedvenc szállás	32	Farkaslaka	68	Csíkménaság	124
Marosvásárhely környéke	36	Korond	70	Csíkszentimre	125
Sáromberke	36	Parajd	72	Fürdők és mofetták	126
Gernyeszeg	37	Énlaka	76	Nyerges-tető	127
Marosvécs	39	Kőrispatak	78	Tusnádfürdő	129
Mezőcsávás	41	Gasztro-élmény	79	Szent Anna-tó	132
Szentgerice	41	Kedvenc szállás	80	Bálványosfürdő	133
Szováta	42	Freskós templomok	82	Gasztro-élmény	137
Medve-tó	42	Bögöz	82	Kedvenc szállás	137
Békebeli villák	44	Agyagfalva	83	Felcsík	138
Tavak és tanösvények	45	Nagygalambfalva	83	Csíkelne	138
Kisvasút	45	Székelykeresztúr	84	Csíkszépvíz	138
Gasztro-élmény	46	Székelyderzs	86	Gyimesek	139
Kedvenc szállás	46	Székelydálya	88	Madéfalva	142
Szováta környéke	48	Homoród menti templomok	90	Csíkrákos	143
Erdőszentgyörgy	48	Gasztro-élmény	92	Csíkmadaras	143
Bözödújfalva	50	Kedvenc szállás	93	Csíkdánfalva	144
Mikháza	50	Hargita	94	Csíkkarcfalva	144
Udvarhelyszék	53	Zeteváralja és Ivó	94	Csíkszentdomokos	145
Székelyudvarhely	56	Madarasi-Hargita	95	Balánbánya	147
A főtér látnivalói	56	Székelyvárság	97	Kedvenc szállás	148
Református kollégium	58	Máréfalva	98	Gyergyószék	151
		Szentegyháza és környéke	99	Gyergyószentmiklós	154
		Hargitafürdő	102	Katolikus templom	154
				Örmény templom	154

Tarisznyás Márton	
Múzeum	156
Salamon Ernő	
Gimnázium	157
Zsinagóga	157
Benedek-kúria	157
Irány a természet	159
Gasztro-élmény	160
Kedvenc szállás	162

Gyergyószentmiklós környéke 164

Gyergyócsomafalva	164
Súgó-barlang	164
Szárhegy	165
Gyergyóditró	166
Borszék	167
Gyilkos-tó	171
Gasztro-élmény	174
Kedvenc szállás	174

Háromszék 177

Sepsiszentgyörgy	180
Főtér	180
Székely Nemzeti	
Múzeum	183
Székelyföldi Vadászati	
Kiállítás	185
Kós Károly művei	186
Református vártemplom	187
Gasztro-élmény	188
Kávét, bor, zene	189
Kedvenc szállás	189

Sepsiszentgyörgy környéke 190

Sugásfürdő	190
Árkos	190
Illyefalva	191
Kökös	191
Kálnok	192
Oltszem	192

Erdővidék	194
Kisbácson	194
Zalánpatak	195
Barót	197
Vargyas	197
Vargyas-szoros	199
Miklósvár	201
Miklósvár környéke	202
Kedvenc szállás	204

Kézdivásárhely 206

Belváros	206
Céhtörténeti Múzeum	208
Gyűjtemények Háza	209
Gasztro-élmény	210
Kedvenc szállás	211

Kézdivásárhely környéke 212

Csernáton	212
Dálnok	213
Maksa	214
Gelence	215
Zabola	216
Kovácszna	218
Komandó	219
Csomakőrös	220
Zágon	221
Kézdiszentlélek	223
Bereck	224
Kedvenc szállás	225

Székelyföld régen és ma 227

Történelem	228
Kultúra	238
Politika	240
Gazdaság	242
Népesség	245

Keretes írások

Székely népballadák	19
Magyarok	
kisebbségben	25
A két Bolyai	28
A szombatások	51
Orbán Balázs	67
Az unitáriusok	90
Tiltott Csíki Sör	126
Találkozás a medvével	130
Miért bűdös	
a mofetta?	134
Márton Áron	146
Népi feredők	172
"Erdély Széchenyije"	183
Gábor Áron,	
az ágyúöntő	208
Kőrösi Csoma Sándor	221
A rovásírás	230
A népi kultúra	
Székelyföldön	234
A legendás	
Szent László	239
Székely gasztronómia	243

A NAGY KEDVENCEK

ÉRDEKES ÉPÜLETEK ▶ EZERARCÚ SZECESSZIÓ

- 1 **Zsidó múzeum**
Marosvásárhely ▶ 21. old.
- 2 **Teleki Téka**
Marosvásárhely ▶ 27. old.
- 3 **Tarisznyás Márton Múzeum**
Gyergyószentmiklós ▶ 156. old.
- 4 **Székely Nemzeti Múzeum**
Sepsiszentgyörgy ▶ 183. old.
- 5 **Haszmann Pál Múzeum**
Csernátón ▶ 212. old.

KÖZÉPKORI FRESKÓK ▶ SZENT LÁSZLÓ-LEGENDA

- 1 **Kultúrpalota és városháza**
Marosvásárhely ▶ 14. old.
- 2 **Református kollégium**
Székelyudvarhely ▶ 58. old.
- 3 **Tamási Áron Gimnázium**
Székelyudvarhely ▶ 58. old.
- 4 **Haberstumpf-villa**
Székelyudvarhely ▶ 59. old.
- 5 **Székely Nemzeti Múzeum**
Sepsiszentgyörgy ▶ 183. old.

◀ MÚZEUMOK NEM CSAK NÉPMŰVÉSZET

- 1 **Bögözi református templom** ▶
82. old.
- 2 **Székelyderzsi unitárius templom** ▶ 86. old.
- 3 **Székelydályai unitárius templom** ▶ 88. old.
- 4 **Homoródkarácsonyfalvi unitárius templom** ▶ 90. old.
- 5 **Gelencei katolikus templom** ▶
215. old.

TELEKI TÉKA

sárhelyi Művészeti Egyetemet, amely számos egyéb szak mellett a romániai magyar színjátszás ésínházi rendezés iskolája. Az egyetem melletti stúdiószínpadon tartják az egyetemisták színelőadásait.

Teleki Téka

A Teleki Téka (tel: 0265-261-857, www.telekitek.ro, k-p: 10.00-18.00, szo-v: 10.00-13.00) gróf Teleki Sámuel (1739-1822) erdélyi kancellár híres könyvgyűjteményéből alakult. Teleki hat évtizeden át egész Európában módszeresen és nagy hozzáértéssel

vásárolta össze a nyomtatás kezdete óta megjelent legjelentősebb könyveket, köztük igazi ritkaságokat, ősnymtatványokat is. A könyveihez szenvedélyesen ragaszkodó gróf utazásai során szekereken szállította magával a számára legfontosabb műveket. Teleki Sámuel negyvenezer kötetes gyűjteményt halmozott fel, amelyet 1802-ben közkönyvtárként nyitott meg a nyilvánosság előtt, méghozzá a ma látható épületben. 1962-ben a Teleki Téka gyűjteményét egyesítették a marosvásárhelyi református kollégium 80 000 kötetből álló könyvtárával, amelyet a református kollégium tanárai

COUNTRY BREAD

szálláshely. Az épületből szép kilátás nyílik a városra, és negyedórás sétával juthatunk le a főtérrre. A szálláshelyhez a Mihai Vi-teazulon induljunk el, a Trébely utcán forduljunk jobbra, majd a rövidesen kettéváló utcából a bal oldali lesz az Erdő utca.

MODERN

Hotel Tempo

Tisza u./Tisei 46, tel: 0752-025-433, 0365-430-553, www.hoteltempo.ro

Ár szempontjában közép kategóriában ez a 2014-ben nyílt, modern szálloda ajánlható. A Tempó-t a főtértől két kilométerre, a Maros északi oldalán, a Maroszentanna felé vezető úton találjuk.

ÍZLÉSES

Pensiunea David

Str. 22 Decembrie 1989 u. 55, tel: 0743-531-995, <https://pensiunea-david-ro.book.direct>

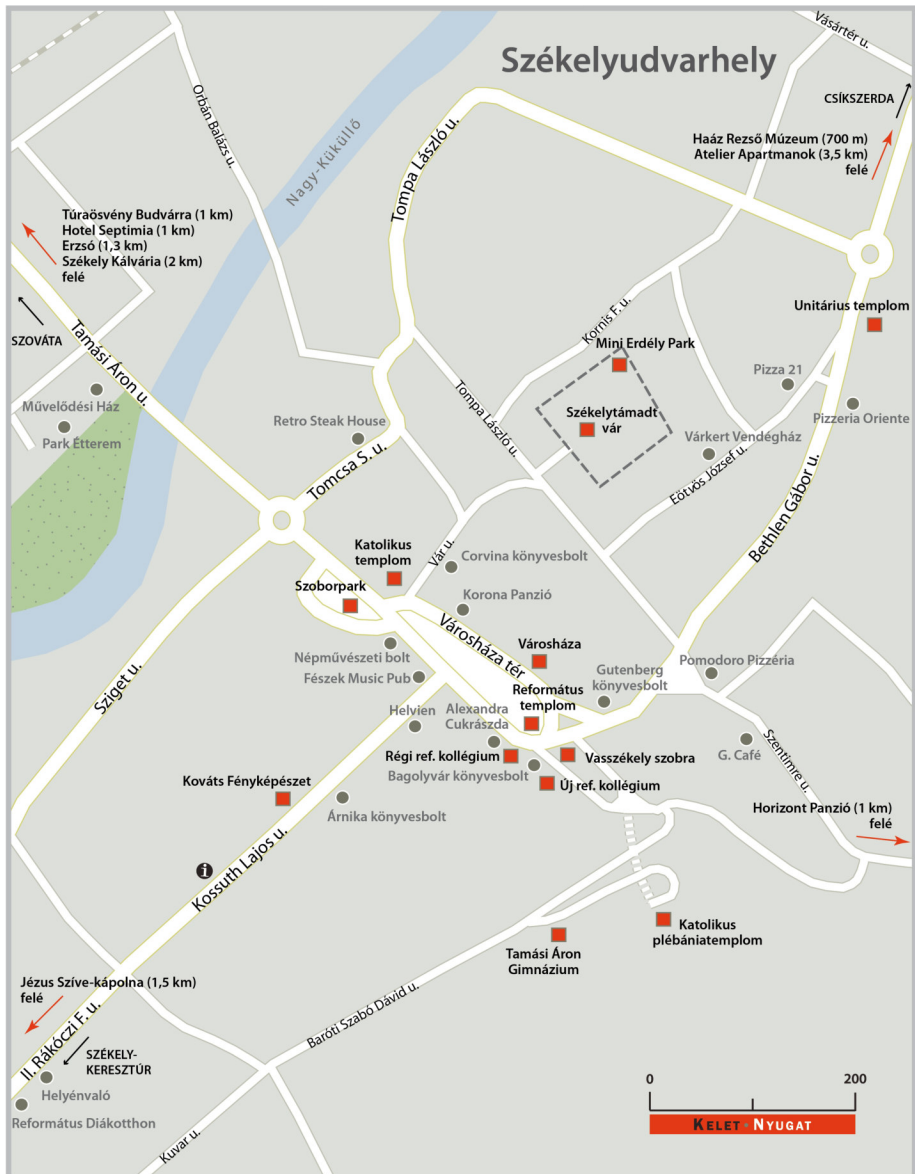
Szintén a közelmúltban nyílt, még nagyon friss az ízlésesen megkomponált Pensiunea David. A panzió a külvárosban, a Szászrégen felé vezető, forgalmas főút közelében van, az autót egy közelben lévő parkolóban hagyhatjuk.

DIZÁJNOS

Hotel Plaza

Rózsák tere /P-ta Trandafirilor 46-47, tel: 0365-730-000, <http://v.plazahotel.ro>

Ha szeretjük a kortárs dizájnt, ebben a főtéren található, kívülről a múltat idéző, belülről azonban hipermodern, sőt akár extravagánsnak is mondható szállodában érdemes próbálkoznunk.

Likaskő legendája

Firtos várát a hagyomány szerint egy Firtos nevű jószágos és szépséges tündér építette. A vár szépségét megirigyelte a férfiruhákban járó Tartod nevű gonosz tündér, és elhatározta, hogy lerombolja. Tartod hetvenhét ördöggel érkezett Firtos várához, és ki is szedte annak egyik sarokkövét. A sarokkövet rászúrta egy hatalmas vasrúdra, de amikor éppen Korond felett repült a kövel, egy villám belevágott Tartodba, és egy szempillantás alatt elpusztította a gonosz tündért. Az átszúrt követ a helybéli emberek „likaskőnek” hívják, még ma is látható Korondtól délre.

Parajd

A település (*Praid*) az alatta húzódó, közel 3000 méter vastag sórétegnek köszönhetően évszázadok óta az erdélyi **sóbányászat központja**, jelenleg is napi 600 tonna só termelnek ki. Ugyanakkor – a közeli Szováta mellett (lásd 42. old.) – a **Sóvidék** leglátványosabb természeti kuriózumai szintén Parajdon találhatóak: a sóbánya szabadidőközponttá, nagyrészt gyerekparadicsommá átalakított termeit és a jónéhány különleges felszíni sóképződményt bemutató **Sószoros-tanösvényt** turisták tömegei keresik fel. Szeptemberben sokakat vonz az 1990-es évek óta megrendezett, rengeteg zenés programmal egybekötött **Töltöttkáposzta Fesztivál** (www.kaposztafesztival.eu) is.

PARAJD KÖRNYÉKI TÁJ

Kóstoló sajtműhely

SÁNDOR KÁLMÁN HUBA

Homoródalmás, 523. szám, tel: 0721-075-938

A sajtműhely nemcsak Székelyföldön ismert, de a sajt kultúrájukról messze földön híres franciák is szívesen látogatnak ide. Kecske-, juh- és tehéntejből a legkülönbébb sajtokat készítik, joghurttól a több hónapos érleltéig, húsz termékük pedig Transylvania Autentica minősítésben is részesült. Szívesen fogadnak vendégeket kóstolóra, 8-10 féle sajtot kínálnak, és meg lehet nézni a gusztusos műhelyt is. Termékeiket elsősorban vásárokon értékesítik.

Kedvenc szállás

RUSZTIKUS

Kertiház Panzió, Homoródalmás

523. szám, tel: 0721-075-938

A különlegesen szépen berendezett szálláshelyet egy 1837-ban épült parasztházban alakították ki, rusztiikus stílusban. A panzióhoz tartozó sajtműhelyben ízletes sajtokat kóstolhatunk (lásd *Kóstoló* felül), ugyanakkor a szálláshely kiváló választás a Vargyas-szorost (lásd 199. old.) ebből az irányból bejáró kirándulók számára is.

HOMORÓDALMÁSI SAJTMŰHELY ÉS
LÖVÉTEI HALASTÓ ÉTTEREM ►

Színház * Zene * Tánc

A városnak saját színtársulata van, a klasszikus darabok mellett alternatív, modern előadásokkal kísérletező Figura Stúdió Színház (tel: 0266-364-370, <http://figura.ro>). Havonta többször fellépnek a Művelődési Központban (*Testvériség sugárút 9, tel: 0266-361-992*), egyébként különböző erdélyi városok és Magyarország színházaiban vendégszerepelnek. A művelődési ház kávézó-sörözőjébe is érdemes este el látogatni. A Nemzetiségi Színházi Kollokvium keretében minden páratlan évben valamennyi hivatásos erdélyi kisebbségi színtársulat (magyar, szász, zsidó) ellátogat Gyergyószentmiklósa, míg minden páros évben dance.movement.theater néven Székelyföldön egyedülállónak számító nemzetközi tánc- és mozgásművészeti fesztiválra kerül sor. Mindkét rendezvényt a Figura Stúdió Színház szervezi, a pontos időpontokról náluk lehet érdeklődni.

jobbra először újra Világosító Szent Gerelyt, majd a kardjára támaszkodó Szent Pált, a kulcsot a kezében tartó Szent Pétert, végül a város nevét adó Szent Miklóst láthatjuk. A miséket örmény liturgia szerint, magyar nyelven tartják, miközben a kórus örményül énekel. A közeli plébánián lehet kérni, hogy nyissák ki a templomot.

MŰVELŐDÉSI KÖZPONT

Tarisznyás Márton Múzeum

Az örmény származású, egykori legendás igazgatójának nevét viselő múzeum (*Rákóczi Ferenc u. 1, tel: 0266-365-229, <https://tmmuzeum.ro>, k-p: 9.00-17.00, 5/4/3 lej*) népművészeti kiállítása egyedülálló esztétikai élményt nyújt: a környékbeli falvakból összegyűjtött festett bútorok, hozományos ládák, rokolyák, viseletek egy szín pompás, gazdag világ mementói. A múzeum része még egy helyi geológus egész világra kiterjedő ásványgyűjteménye, illetve az épület hátsó udvarán látható, 19. századi parasztházakból, mezőgazdasági gépekből, illetve egy koporsót szállító fekete hintóból álló kiállítás.

Népi feredők

A sokat emlegetett „borvíz” szénsavas ásványvizet jelent, a székelyek ugyanis a vizet savanykás íze miatt a borhoz hasonlították. Székelyföld borvizekben különlegesen gazdag, itt található Románia ásványvízkészletének mintegy 40 százaléka. Ez annak köszönhető, hogy a térség hegyeire jellemző vulkáni utóműködés hatására még ma is nagy mennyiségű szén-dioxid gáz tör a felszínre, amely vízben feloldódva borvizet eredményez. A vizek összetétele rendkívül változatos, találhatók köztük sós, kénes és magas vastartalmú vizek is, sok közülük gyógyító hatású.

Az ivókúrák mellett a borvíz felhasználásának sajátos módját jelentik az úgynevezett „népi feredők”. Igazi székelyföldi kuriózumnak számítanak ezek az évszázados múltra visszatekintő, szabadtéri fürdőhelyek, amelyek különösen Csíksban és Háromszékben fordulnak elő nagy számban. A borvízzel feltöltött, fadeszkákkal körbevett medencék általában kisméretűek, néha olyan picik, hogy csak lábáztatás céljára alkalmasak. A bennük lévő, sokszor látványosan fortyogó borvíz általában alacsony hőmérsékletű, de a pezsgés miatt gyakran nem érződik annyira hidegnek. A helybéliek – saját megfigyeléseik alapján – különböző betegségek gyógyítására használták a borvizes fürdőket, manapság pedig egyre fontosabb szerepet kapnak Székelyföld turisztikai arculatának alakításában.

A kommunizmus idején leromlott fürdők egy részét az elmúlt években szépen felújították, egységesen sötétkék színű, „meseszerű” betűkkel megírt magyarázótáblákkal látták el őket, amelyekből sokat megtudhatunk a víz összetételéről és gyógyhatásáról. Gyakran előfordul, hogy szanuát is építenek a medencék mellé, amely után igazán jól esik a hideg ásványvízben megmártózni. A felújításokat sokszor fiatal önkéntesekből álló, jó hangulatú közösségekben, úgynevezett kalákákban végzik. Ilyenkor egy fürdő felújítását előre meghirdetik (lásd például www.arstopia.hu), és a résztvevők számára szállást, étkezést és munka után egyéb programokat is biztosítanak. Sajnos megfelelő gondozás hiányában gyakran előfordul, hogy a közelmúltban rendbe hozott fürdők néhány év alatt ismét az enyészetté válnak, miközben persze folyamatosan újítanak fel másokat.

ő vérük festette vörösre a tó vizét (valójában a belefolyó patakok hordaléka festi vöröses színűre a tavat). A tó román nevének fordítása egyébként Vörös-tó, a korábbi magyar elnevezés pedig szintén ez volt.

A nagyrészt román turisták által látogatott tó környékének hangulatát sajnos erő-

sen lerontják a környezetbe nem illeszkedő modern épületek, a sok helyen elhanyagolt környezet, valamint a plüssmacikat és baseball sapkákat árusító bódék tömkelege. A Gyilkos-tavat érintő másik probléma, hogy medrének feltöltődése – a környező erdők kivágása következtében – az utóbbi évek-

SÉTA A FÓTÉREN